CZU 347.965.42(478)

<https://doi.org/10.52507/2345-1106.2021-1.07>

MEDIEREA JUDICIARĂ ÎN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ AL REPUBLICII MOLDOVA

PRISAC Alexandru,

Doctor în drept, conf. univ.,
Universitatea de Studii Europene din Moldova

REZUMAT

În acest articol a fost analizat o instituție procesuală civilă relativ nouă din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Au fost analizate toate condițiile procesuale în care se derulează medierea judiciară. Nu au fost trecute cu vederea acele aspecte problematice privind aplicarea în practica judiciară a acestei instituții juridice.

La fel, au fost evidențiate și acele imperfecțiuni legislative existente în Codul de procedură civilă privind medierea judiciară ce le propunem de a fi înlăturate prin modificare și completarea acestui act legislativ.

Cuvinte-cheie: mediere, proces, instanță, părți, civil, cauze, judecător.

JUDICIAL MEDIATION IN THE CODE OF CIVIL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

PRISAC Alexandru,

PhD in Law, Associate Professor,
University of European Studies of Moldova

SUMMARY

In this article, a relatively new civil procedural institution from the Code of Civil Procedure of the Republic of Moldova was analyzed. All the procedural conditions in which judicial mediation takes place were analyzed. Those problematic aspects regarding the application in judicial practice of this legal institution were not overlooked.

Likewise, those legislative imperfections existing in the Code of Civil Procedure on judicial mediation that we propose to be removed by amending and supplementing this legislative act were highlighted.

Key words: mediation, trial, court, parties, civil, cases, judge.

O particularitate esențială a acestei forme a medierii este caracterul ei obligatoriu în procesele civile. Fiind o etapă nouă a procesului civil, caracterul ei obligatoriu a constituit obiect de dispută atât în teorie, cât și în practică.

În cele din urmă, Curtea Constituțională prin Hotărârea privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, adoptat prin Legea [1], a declarat constituțională

obligativitatea acestei proceduri. În particular, și-a motivat soluția sa pornind de la practica judiciară a altor state. De exemplu, cauza în care s-a examinat posibilitatea instanței de a obliga părțile să recurgă la mediere înainte de sesizare este procesul *Ryan v. Walls Construction Limited*, care a făcut obiectul judecății Curții de Apel a Irlandei în 2015 [4, p. 604]. În această cauză, Curtea de Apel a Irlandei a reținut că instanța nu are competența să oblige părțile să medieze litigiul, ci doar să suspende procedura, astfel încât să le permită să analizeze dacă este oportună o metoda alternativă de soluționare a litigiului. Curtea de Apel a Irlandei a menționat că acest fapt este o dovadă a caracterului voluntar al sistemului alternativ de soluționare a diferendelor și al medierii în special. De altfel, există dispoziții echivalente privind natura voluntară a procesului de mediere și în regulile de procedură civilă engleză. În acest sens, ea a reținut că competența instanțelor engleze se limitează doar la gestionarea activă a cazurilor, care include încurajarea părților să utilizeze o procedură alternativă de soluționare a litigiilor, în cazul în care consideră că este oportun [regula 1.4(2)(e) din Regulile de procedură civilă engleză].

La fel, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a argumentat constituționalitatea reglementărilor privind procedura medierii judiciare pornind de la necesitatea de a asigura celeritatea procesului civil. Curtea a reținut că statul este îndreptățit să țină cont de obiectivele eficienței și ale economiei, indiferent dacă un mod mai greu de desfășurare a procedurilor, în cazul persoanelor care nu ajung la un acord în procedura medierii, ar reprezenta o ingerință în principiul judecării cauzei într-un termen rezonabil. Scopul încercării obligatorii de soluționare a litigiilor pe cale amiabilă este cel de a se realiza o soluționare a acestora mai rapidă și mai ieftină. O soluționare mai rapidă și mai ieftină a litigiilor este, în primul rând, în interesul fiecărei părți. În același timp, acest fapt presupune o degrevare a instanțelor în ansamblu și sporește efectivitatea administrării justiției de către stat. În fine, ajungerea de către părți la un acord într-un cadru extra procesual este adesea mai propice pentru obținerea unei „păci juridice” durabile, în comparație cu o decizie judiciară litigioasă.

Pornind de la cele menționate, constatăm că reglementările privind medierea judiciară în Codul de procedură civilă al Republicii, este o noutate în raport cu alte forme de mediere în procedura judiciară a altor state europene.

În alin. (1) al art. 1821 din CPC este dată noțiunea legală a medierii judiciare, fiind enumerate neexhaustiv cazurile în care urmează a avea loc. Astfel, potrivit alin. (1) al art. 1821 din CPC, medierea judiciară este o modalitate obligatorie de soluționare amiabilă a pretențiilor adresate instanței judecătorești, cu ajutorul și sub conducerea acesteia, în cazurile ce țin de:

- a) protecția consumatorilor;
- b) litigiile de familie;
- c) litigiile privind dreptul de proprietate asupra bunurilor între persoane fizice și/sau juridice de drept privat;
- d) litigiile de muncă;
- e) litigiile care rezultă din răspunderea delictuală;

f) litigiile succesoriale;

g) alte litigii civile a căror valoare este sub 200 000 de lei, cu excepția litigiilor în care s-a pronunțat o hotărâre executorie de intentare a procedurii de insolabilitate.

Dat fiind faptul că începuturile medierii sunt ancorate pe disponibilitatea în drepturile procedurale, alin. (1) al art. 1821 din CPC stipulează că la solicitarea părților, medierea judiciară poate avea loc și în alte cazuri decât în cele prevăzute la alin. (1).

Soluționarea litigiului deferit judecății prin încheierea unei tranzacții este o modalitate eficientă de tranșare a acestuia, de aceea legiuitorul nu a condiționat încheierea ei doar în procedura de mediere judiciară. Acesta poate fi încheiat și pe calea medierii voluntare, precum și fără mediator.

Procedura medierii judiciare are loc după intentarea procesului civil și până la faza pregătirii cauzei pentru dezbaterile judiciare. Deci, după acceptarea spre examinare a cererii de chemare în judecată în condițiile art. 168 alin. (4) CPC, instanța judecătorească, în termen de 5 zile, stabilește pentru părțile în proces data ședinței de soluționare amiabilă a litigiului.

A doua parte a textului din alin. (1) al art. 1822 din CPC prevede o normă privind curgerea termenului de mediere judiciară stipulat în alin. (5) în scopul respectării acestui termen restrâns de 45 de zile. Acesta curge de la data la care a fost fixată prima ședință de soluționare amiabilă a litigiului. Totuși în sensul alin. (1) al art. 1822 din CPC acest termen de procedură nu curge, dacă nu există citarea legală a părților și părțile nu s-au prezentat în ședința de judecată.

În cadrul ședinței de soluționare amiabilă a litigiului, instanța judecătorească informează părțile despre:

- *legea aplicabilă litigiului*. Instanța de judecată va da o calificare juridică a raporturilor material-litigioase dintre părți;

- *durata procedurilor*. Se va explica de instanța de judecată noțiunea de termen de rezonabil și criteriile lui de apreciere prevăzute de lege, precum și termenele speciale de examinare a cauzei civile, dacă există;

- *posibilele cheltuieli de judecată*. Instanța va informa părțile despre o eventuală compensare a taxei de stat deja achitate, precum și a cheltuielilor de judecată stipulate în art. 90 CPC;

- *posibila soluție asupra cazului și efectele ei pentru părțile la proces*. Considerăm că această prerogativă a instanței de judecată aduce atingere principiului egalității armelor în proces. Expunerea de judecător referitor la posibila soluție asupra cazului diminuează eficiența tuturor mijloacelor respective de apărare, întrucât soluția expusă anticipat de judecător va determina partea în favoarea căreia este eventuala soluție să-și conformeze apărarea potrivit soluției anticipate a judecătorului. Însă partea în defavoarea căreia a fost menționată soluția judecătorului să piardă orice speranță în eficiența mijloacelor de apărare oferite de lege pe care urmărea să le exercite, întrucât partea adversă este ghidată de soluția expusă de judecător în ședința de soluționare amiabilă a litigiului.

În particular, menționăm că în cazul acțiunii reconvenționale, care reprezintă un mijloc legal pus la

îndemâna pârâtului cu aceleași prerogative ca și cererea de chemare în judecată (acțiunea civilă) a reclamantului, nu este prevăzută medierea judiciară obligatorie. Astfel, părțile în privința acestor două mijloace de apărare nu sunt tratate în mod egal.

Pornind de la cele menționate, considerăm că legiuitorul urmează a modifica sintagma „posibila soluție asupra cazului”, înlocuind sfârșitul textului alin. (2) al prezentului articol cu cuvintele „și să formuleze propuneri privind opțiunile de soluționare a litigiului”. O astfel de formulare ar asigura egalitatea armelor părților în proces, fiindcă judecătorul va putea lua în considerare toate mijloacele procesuale de apărare ale pârâtului la înaintarea propunerilor de soluționare a litigiului.

Una din obligațiile pozitive ale instanței de judecată în procedura de mediere judiciară este să întreprindă măsuri pentru ca părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase. Aceste măsuri derivă din acele metode și tehnici specifice, bazate pe comunicare și negociere. Pentru a le aplica, este necesară prezența ambelor părți în ședință, chiar dacă au reprezentant. În acest scop, poate cere prezentarea lor personală, chiar dacă sunt reprezentate în proces, și le acordă un termen de conciliere, care nu va depăși 15 zile. Totuși legea nu prevede o sancțiune procedurală pentru neîndeplinirea cerinței de a se prezenta personal în ședința de soluționare amiabilă a litigiului.

Unul din *avantajele* procesului de mediere judiciară este confidențialitatea ei. Deci, în acest caz, nu este aplicabil principiul publicității ședințelor de judecată. La ședința de soluționare amiabilă a litigiului vor participa doar participanții la proces. Alte persoane pot participa cu acordul ambelor părți.

Obligația de a păstra confidențialitatea este pusă atât în sarcina instanței de judecată, cât și a părților și altor persoane care au participat în cadrul procedurii de mediere judiciară a litigiului.

Dacă în procedura medierii judiciare au avut loc sesiuni separate cu părțile, informația astfel discutată nu poate fi divulgată și nu pot fi discutate asemenea informații cu cealaltă parte fără acordul părții vizate.

Pe lângă aceea că sunt confidențiale toate informațiile fixate care au fost discutate și de care au luat cunoștință persoanele care au participat în procedura medierii judiciare a litigiului, aceste informații nu pot servi drept probă, în alt proces de mediere, de judecată sau de arbitraj, ori în afara unui astfel de proces sau în legătură cu acesta.

Tranzacția este un contract, care în știința dreptului procesual este numit act de dispoziție bilaterală a părților prin care acestea, făcând concesii reciproce, aplanează litigiul și încetează procesul civil [3, p. 52]. În procedura medierii judiciare obligatorii, acordul părților cu privire la soluționarea amiabilă a litigiului se exprimă prin încheierea unei tranzacții.

Actul judecătoresc de dispoziție prin care este confirmată tranzacția este încheierea judecătorească. Astfel, în cazul în care părțile sunt de acord să soluționeze litigiul pe cale amiabilă, instanța judecătorească, în termen de 3 zile, pronunță o încheiere prin care dispune încetarea procesului. Încheierea trebuie să conțină

condițiile tranzacției, confirmate de instanța judecătorească.

În vederea recunoașterii forței juridice indubitabile încheierii judecătorești de confirmare a tranzacției, alin. (21) al art. 1824 din CPC prevede o echipolență dintre încheierea judecătorească de confirmare a tranzacției și orice hotărâre judecătorească. Astfel, încheierea judecătorească privind încetarea procesului care conține condițiile tranzacției are aceeași forță juridică ca și hotărârea judecătorească că încheierea judecătorească privind încetarea procesului care conține condițiile tranzacției are aceeași forță juridică ca și hotărârea judecătorească.

Dat fiind faptul că în urma confirmării tranzacției procesul civil încetează, înainte de a confirma tranzacția, instanța judecătorească explică participanților la proces efectele acestui act de procedură. Nu se admite tranzacția între părți dacă aceasta contravine legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului.

Alin. (4) al art. 1824 din CPC prevede o normă de trimitere privitor la repartizarea cheltuielilor de judecată în cazul încheierii tranzacției. Astfel, dacă, la încheierea tranzacției, părțile au prevăzut modul de repartizare a cheltuielilor de judecată, inclusiv a sumei convenite avocatului pentru asistenta juridică, instanța soluționează problema în conformitate cu înțelegerea părților.

Dacă, la încheierea tranzacției, părțile nu au prevăzut modul de repartizare a cheltuielilor de judecată, acestea se consideră compensate.

Până la intrarea în vigoare a Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în vigoare din 01.06.2018) [2], dacă procedura medierii eșua fără ca părțile să încheie o tranzacție, atunci instanța de judecată dispunea încetarea procedurii de mediere judiciară și transmitea dosarul instanței judecătorești pentru repartizare aleatorie unui alt judecător sau, după caz, complet de judecată.

În momentul actual, în vederea asigurării celerității procesului civil, în cazul în care una sau ambele părți refuză soluționarea litigiului pe cale amiabilă, litigiul se examinează și se soluționează în continuare de către același judecător sau, după caz, complet de judecată.

Prin derogare de la regula stipulată în alin. (1) al art. 1825 din CPC, dacă litigiul nu a putut fi soluționat în termenul prevăzut la art. 1822 alin. (5) ori părțile nu au ajuns la un consens în privința tuturor pretențiilor, instanța de judecată, în termen de 3 zile de la primirea refuzului sau expirarea termenului de mediere judiciară, emite o încheiere nesusceptibilă de atac cu privire la încetarea procedurii de mediere judiciară și transmite dosarul instanței judecătorești pentru repartizare aleatorie unui alt judecător sau, după caz, unui alt complet de judecată.

Ulterior derulării procedurii medierii judiciare are loc cea de-a doua fază a procesului civil pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare. Astfel, după repartizarea dosarului în condițiile alin. (2) al art. 1825 din CPC, judecătorul care a primit cererea de chemare în judecată pregătește cauza pentru dezbateri judiciare.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 8 din 26 aprilie 2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003. Publicată la data de 25.05.2018 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 167-175.
2. Legea nr. 17 din 05.04.18 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Publicat: 04.05.2018 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 142-148/277.
3. Macinskaia V, Visternicean D., Belei E. Drept procesual civil. Intentarea pregătirea și examinarea în fond a pricinilor civile. Chișinău, Elan Poligraf SRL, 2008, 200 p.
4. Prisac A. Comentariul Codului de procedură civilă al Republicii Moldova. Chișinău: Ed. Cartea Juridică, 2019, 1316 p.